

LUNDS
UNIVERSITET

Färgblind – utopi eller dystopi?

- en kvalitativ studie om några föräldrars uppfattning av vithetsnorm i samhället.

Av Emma Goldner & Veronica Sager
Kandidatuppsats HT21

Handledare: Maria Bergendal Arvidsson
Socialhögskolan

Abstract

Authors: Emma Goldner & Veronica Sager

Title: Colour blind-utopia or dystopia? - A qualitative study of parents' perception of white norm

Supervisor: Maria Bergendal Arvidsson

The aim of the study was to analyze if parents were aware of the white norm in Swedish society and if it affected them in any way. Through semi structured interviews at a children's center in the south of Scania, we ascertained the parents' perception of the white norm through the experiences that they shared. We also interviewed a preschool pedagogical teacher to gain their perspective of how the white norm affects the organisation and the work ethics at the children's center.

We have analyzed our material using two theories, postcolonial and intersectionality, to gain a deeper understanding of how stereotypical ideas are born and how they interact with and affect the individual and the greater society. We have used previous research articles to gain knowledge about how social organisations are able to adjust and tailor interventions to the cohort of people that fall outside of the white norm and to what extent.

The study focused on understanding the parents' perception of whiteness and Swedishness, in the analysis of the empirical material, stereotypes and prejudice were found to be a consequence of the media's portrayal of certain ethnic groups.

Part of the analysis were two fathers that both are part of separate multiethnic family, their account revealed that they are very much aware of the white norm in society and shared with us an insight into their experiences with prejudice and sometimes even racism. They both disclosed feelings of worry regarding how society will behave around their children as they grow older.

The outcome of the accounts shared with us, generated a further search for information on how social organisations work with families that are multiethnic. Research indicates that there is some awareness of cultural competency, however there is a further need for the social worker to become more aware of their own values in order to be critical of the norm that exists in both society and the organisations that they are part of.

Keywords: ethnicity, norm, whiteness, parenting, mixed race parenting, swedish

Innehåll

1. Inledning	5
1.1 Problemformulering	5
1.2 Syfte	6
1.3 Frågeställningar	7
1.4 Förförståelse	7
1.5 Disposition	7
2. Orientering av kunskapsläget.....	8
2.1 Vithetsnorm	8
2.2 Föräldraskap och etnicitet	9
2.3 Svenskhet och etnicitet	10
2.4 Begreppsdefinition	11
3. Teori	12
3.1 Intersektionalitet	12
3.2 Postkolonialism	13
4. Metod.....	14
4.1 Metodmässiga överväganden.....	14
4.2 Urval.....	15
4.3 Omgivningsfaktorer.....	16
4.4 Metodens förtjänster och begränsningar	17
4.5 Metodens tillförlitlighet.....	17
4.6 Bearbetning och analys	18
4.7 Arbetsfördelning	18
4.8 Etiska överväganden.....	19
5. Resultat och analys	20
5.1 Respondenterna:	21
5.2 Svenskhet	21
5.2.1 Svenskhet - utseende eller kultur	21

5.2.2 Vithetsnorm.....	25
5.3 Rasifiering.....	27
5.3.1 Upplevelser av rasifiering	27
5.3.2 Fördomar, medias ansvar?	29
5.4 Föräldraskap	33
5.4.1 Föräldrars ansvar	33
5.4.2 Identitetsskapande.....	34
5.5 Yrkesverksammas ansvar	37
6. Sammanfattning och slutsatser.....	40
7. Relevans för socialt arbete	41
8. Slutreflektion	42
9. Referenser	44
10. Bilagor	48

“There is only one race – the human race” – Jane Elliott

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Enligt statistik från SCB rapporterades det år 2020 att 19,7% av den svenska populationen var födda utomlands. Till följd av att denna statistik endast visar personens födelseland, ger det inte en fullständig information över vilka olika etniciteter som förekommer i Sverige. Tobias Hübinette (2017) problematiserar de facto att Sverige inte kategoriserar den svenska befolkningen efter etnicitet. I sin publikation beskriver han svårigheterna med avsaknaden av begrepp och definitioner kring etnicitet i Sverige. Likaväl att konsekvenserna av detta blir ett svårfångat forskningsområde (Hübinette, 2017).

Etnicitet är synligt eftersom det är baserat på ytliga och visuella attribut såsom utseende och hudfärg, inte nationalitet. Tigervall och Hübinette (2010) problematiserar att svenskhet kopplas till ett specifikt utseende som innebär utmaningar för de svenskar som inte passar in i denna norm. Att identifiera sig som svensk, men samtidigt ifrågasättas utifrån sin hudfärg och sitt utseende kan skapa en ambivalens utifrån vithetsnormen. På så sätt blir svenskhet något som snarare definieras utifrån vithet än nationalitet (Tigervall & Hübinette 2010).

Betydelsen av vithet och hur vithet uppfattas beror på sammanhanget menar Werner (2021). Färgbenämning innebär att den förstärker kontexten. I de kristna kulturerna i väst har begreppet vitt förknippats med bland annat oskuld, renhet, ärlighet och transparens. Detta innebär att det då också funnit en motsats till det vita så som mörker, svart och smuts. Enligt Werner (2021) kategoriserar människor efter färg och utifrån särskilda egenskaper skapas en diskursiv rangordning av människan. Vithet blir därmed en maktdiskurs, en så kallad vit hegemoni. Detta innebär att diskursen inom hegemoni uppfattas som självklar för omgivningen och att den anpassas efter nya tider och förhållanden i samhället. Alla typer av hegemoniska maktdiskurser kan dock utmanas och försvinna om dessa ifrågasätts och problematiseras på ett mer nyanserat sätt.

” “Den svenska vitheten” syftar således inte på vare sig färg, symbol eller ras, utan på hur föreställningar om svenskhet/vithet har tänkts, uttryckts och förhandlats” (Werner, 2021:47).

År 2010 sammanställde Socialstyrelsen en rapport angående “Interkulturellt socialt arbete”. Syftet var att utreda hur socialtjänsten arbetar med “nationella minoriteter”. Av utredningen framgick det att socialtjänsten saknade kulturkompetens och yrkeskunskap om specifika aspekter i relation till etnicitet, vilket kan ha betydelse för individen. Till följd av detta uppstår det en utmaning i arbetet med minoriteter. Utöver ovanstående, innehöll rapporten även förslag för verksamheter och socialarbetare huruvida de skulle förbättra förutsättningar kring kunskaperna om minoriteter. Konsekvenserna av dessa ökade kunskaper förväntades påverka socialarbetarens bemötande och självsäkerhet i mötet med brukare.

”Socialstyrelsen ska ge förslag på hur verksamheten kan utvecklas mot bakgrund av tillgänglig kunskap på området. I uppdraget ingår även de nationella minoriteternas behov av stöd och insatser” (Socialstyrelsen, 2010:8).

Daphne Arbouz (2017) menar att multietniska familjer utmanar den vithetsnorm som finns osynligt i det svenska samhället. Vithetsnormen kan tolkas som att man utgår från att barn och föräldrar är av samma etnicitet. Föräldrar som har barn med en annan etnicitet ifrågasätts och ombeds förklara sina familjeband. Det kan handla om barn som är adopterade eller familjer där barnen är födda i Sverige, men deras etniska bakgrund är kategoriserad som invandrad. Det kan också handla om barn, vars föräldrar har olika etniska bakgrunder. Ovanstående är exempel på familjekonstellationer som hamnar utanför vithetsnormen, där deras svenska tillhörighet eller identitet ifrågasätts av samhället. Arbouz (2017) menar att personer rasifieras utifrån föreställningar om stereotyper baserade på personliga värderingar, kombinerat med intryck från media och populärkultur vilket kan generera fördomar (Arbouz, 2017).

1.2 Syfte

Syftet med studien är att undersöka hur några föräldrar med olika etniska bakgrunder beskriver vithetsnormen i samhället.

1.3 Frågeställningar

- Hur beskriver föräldrar i Sverige att de påverkas av samhällets uppfattningar om etnicitet och vithetsnorm.
- I vilka situationer har dessa uppfattningar påverkat dem som familj?
- Hur förbereder föräldrar sina barn att leva i ett samhälle som är präglad av vithetsnorm?

1.4 Förförståelse

Till följd av att vi båda har ett stort engagemang kring ämnet vithetsnorm, både genom arbetslivserfarenheter och privat, har det i vissa fall varit svårt för oss att hålla oss helt objektiva. För att vara så nyanserade som möjligt har vi sökt och tagit del av artiklar och varierad litteratur. Allt för att vidga och utmana våra egna perspektiv och tankar.

Som föräldrar till barn vars hudfärg är annan än vår egen, har vi fått en insikt i att det finns en vithetsnorm i samhället. Dessutom vikten av hur normen har påverkat och fortsätter att påverka vårt samhälle. Situationer har uppstått då vi upplevt oss ifrågasatta som föräldrar, via frågor om vart våra barns pappor kommer ifrån. Detta har resulterat i funderingar kring vithet, svenskhet och hudfärg. I samtal med andra föräldrar som har samma hudfärg som sina barn har denna fråga aldrig riktats till dem. Vilket har lett till att det uppkommit reflektioner hos oss om varför dessa frågor har ställts oss.

1.5 Disposition

Uppsatsen kommer att belysa och redovisa kunskapsläget kring vithetsnormen, då barn och föräldrar kan påverkas av rasifiering utifrån etnicitet. Detta i samspel med samhället, där föreställningar om etnicitet uttrycks både i Sverige och omvärlden. I följande studie har det empiriska materialet analyserats genom att applicera teorier kring intersektionalitet och postkolonialism. I metodavsnittet redovisas våra val av metod, urval, tillförlitlighet, bearbetning och analys. Samt de etiska överväganden som berört vår studie. Resultatet från studien kommer att redovisas i analysavsnittet och vidare problematiseras i den avslutande diskussionen.

2. Orientering av kunskapsläget

Forskningsområdet där vithetsnormen är central, är ett stort och brett område. Svårigheterna med ett så mångfacetterat forskningsområde har inneburit utmaningar i att hitta tidigare forskning som riktar sig specifikt mot föräldraskap och vithetsnorm. Den tidigare forskningen som vi har eftersökt är relevant för undersökningsområdet, likaså det postkoloniala och intersektionella perspektivet. Den svenska forskningen inom etnicitet upplever vi är begränsad till få antal forskare, därav är resultatet till viss del ensidigt och onyanserat. Detta medför en begränsning i att finna ett kritiskt perspektiv av problematiken kring begrepp och definitioner av etnicitet och svenskhet.

Den centrala utgångspunkten innefattar föräldrarnas upplevelse av hur vithetsnormen påverkar ojämna maktstrukturer i samhället. Vår sökning efter tidigare forskning har även kopplats till förändringsprocesser inom det sociala arbetet, med syfte att synliggöra vithetsnormen. Det inkluderar forskning och studier där arbetssättet bidrar till en mer jämn maktfördelning i samhället, där socialarbetare antar ett normkritiskt perspektiv.

Sökord: Vithetsnorm, föräldraskap, svenskhet, multietnisk, white norm, mixed race parenting. Vi har använt sökmotorer som Google scholar, Google search, LUB Cat och LubSearch.

2.1 Vithetsnorm

Enligt Said (2016) kan vithetsnormen som maktposition kan förklaras i postkoloniala teorier och perspektiv genom hur västerländska länder exploaterat fattiga och outvecklade länder i världen fram tills idag. Genom koloniseringen skapades föreställningar och uppfattningar om länder som konstruerades utifrån kolonialmakternas egna kunskaper, bakgrunder och historia kring hur ett välfungerande samhälle och människor var uppbyggt. Dessa föreställningar skapade dikotomier, där de västerländska kulturerna framställs överordnat och mer civiliserat i jämförelse med de koloniserade länderna. Vidare menar Said (2016) att det är viktigt att applicera aspekter som till exempel kunskap om andra länder och kulturer som har förmedlats av människor som inte har sitt ursprung från dessa länder. Det kan ha medfört en spridning av en onyanserad bild av dessa samhällen, genom hur de framställts bland annat genom bilder och i texter. Västerländska, vita

människor har genom sin exploatering konstruerat, värderat och kategoriserat dessa kulturer och samhällen. Ur ett historiskt perspektiv, kan det ha bidragit till att konstruera och upprätthålla en vithetsnorm i världen (Said, 2016).

I sin artikel problematiserar Garner (2014) vithetsnormen i Norden genom att synliggöra olika diskurser som skapat och upprätthåller ett utanförskap för rasifierade minoritetsgrupper. Artikeln redovisar tre möjliga infallsvinklar i att förklara hur vita i Norden fasthåller sina värderingar och normer i syftet att bibehålla sin överordnade position i samhället, både materiellt och symboliskt. Garner (2014) menar att diskurser, både nutida och historiska påverkar raskategoriseringens vara eller icke vara. Den misslyckade etableringen av det multikulturella samhället, samt kolonialmakternas storhetstid som påverkar och upprätthåller normativa föreställningar om invandringens påverkan och hot för majoritetsbefolkningen i dagens nordiska länder. Vidare beskriver Garner (2014) att dessa diskursiva normer upprätthålls och problematiseras av majoritetsbefolkningen och även de folkvalda politikerna för att skapa skydd för det okända i syfte att inkludera eller exkludera invånarna (Gardner, 2014).

2.2 Föräldraskap och etnicitet

I en artikel publicerad i *International journal of intercultural relations* har Kil, Taing och Mageau (2021) sammanställt underlag från 49 olika studier kring föräldraskap i multietniska familjer. Artikeln belyser multietniska familjers upplevelser av gemenskap och utanförskap i samhället baserat på etnicitet och kultur som kan kopplas till vithetsnorm. Vidare tar Kil, Taing och Mageau (2021) upp bristande kunskaper och forskning när det gäller förståelse för föräldraskapet inom multietniska familjer, både på samhälls nivå och inom sociala interventioner. De menar att dessa brister kan begränsa möjliga insatser som syftar till att stödja dessa familjers välbefinnande. Det finns utmaningar i multietniska familjer som kan bero på att samhället är baserat på normer och föreställningar som är kopplat till hudfärg. Därtill kan det inom familjen uppstå en problematik som är kopplat till den enskilda individens kultur, resultatet av detta kan bli möjliga kulturkrockar och konflikter (Kil, Taing & Mageau, 2021).

Nazarinia och Rollins (2019) har intervjuat familjer med diverse multietniciteter som har sammanställts till en bok. Till största del är utgångspunkten vita mammor till barn med mörkare

hud. En återkommande problematik i mammornas utsagor är att de är oförberedda på både den direkta och indirekta rasism som deras partner utstår. Många mammor uttryckte även deras förvåning över hur centralt sina barns etnicitet blev för samhället, att främlingar ställer frågor om barnens mörka hy eller att det finns ett antagande att de inte är sina barns förälder. Detta kan utvecklas till en hypersensitivitet mot ord, fraser och blickar, där det kan vara svårt att läsa av omgivningens avsikter. Nazarinia och Rollins (2019) tar även upp svårigheter med identitetsskapande i multietniska familjer då utgångspunkten för familjer generellt bygger på en vithetsnorm. När det gäller problematik inom familjen, upplever vissa familjer att sociala verksamheter inte har kunskaper om bemötande eller vilken typ av problematik som kan uppstå i familjer eller mellan föräldrar som lever i multietniska familjer (Nazarinia & Rollins, 2019).

Inom socialt arbete kan det vara svårt att bistå de familjer som faller utanför vithetsnormen med det stöd de behöver. Terapeutiska insatser bygger oftast på en problematik som uppstår inom den normativa familjen, det vill säga vita familjer bestående av mamma, pappa och barn (Jackson & Samuels, 2011).

I studien; Adoption med förhinder: samtal med adopterade och adoptivföräldrar om vardagsrasism och etnisk identitet, framkommer det att samhället präglas av förutfattade meningar utifrån ett normativt tänkesätt och föreställningar om etnicitet och svenskhet. Detta resulterar i rasifiering av föräldrar och barn, som inte uppfattas passa in i normen och därmed blir ifrågasatta utifrån deras hudfärg och utseende (Tigervall & Hübinette, 2008).

2.3 Svenskhet och etnicitet

I sin bok beskriver Lundström och Hübinette (2020) hur Sveriges skiljer sig från flertalet andra länder i världen kring insamlandet av data om ras och etnicitet. Detta då denna typ av data uppfattas som rasregistrering i stället för att se det som jämlikhetsdata. Motståndet som råder i dagens Sverige, både av forskare och majoritetsbefolkningen, gentemot kategorisering av människor utifrån rasbegrepp och rasdefinitioner har medfört svårigheter. Lundström och Hübinette (2020) menar att detta skapar begränsningar, då ord som beskriver en persons etnicitet inte utmanas och därmed vidhålls den negativa konnotationen kring begreppen (Lundström & Hübinette, 2020).

Catrin Lundström (2007) tar upp vikten av etnicitet i sin bok. Samhällets initiala uppfattning om svenskhet styrs utifrån utseende och de som inte tillhör vithetsnormen får frågan “Var kommer du ifrån? Egentligen?” (2007:11). Frågan grundar sig i att det finns en uppfattning om svenskhet och vilka attribut som tillhör svensken. Kroppsliga egenskaper såsom vit hud, blå ögon och ljust hår indikerar att personen i fråga är svensk. Andra egenskaper kategoriseras som att tillhöra “dom andra”. Dessa uppfattningar kan kopplas till både postkolonialismen och intersektionalitet. Normer och föreställningar om etnicitet eller ras är i det svenska samhället något som utvecklats till att bli komplext och svårdefinierat eftersom människor i dagens Sverige inte blir kategoriserade utifrån ras. I Sverige definieras individer som svensk eller icke-svensk. Det framställs bli något komplicerat att definiera människor just som svensk eller icke-svensk eftersom detta fungerar som förstärkning av begreppet “vi och dom” (Lundström, 2007).

Maktens olika förklådnader (De los Reyes, 2005) är en antologi skriven utifrån ett postkolonialt perspektiv där fokus på ojämlika maktförhållande utifrån kön, klass och etnicitet problematiseras. I det svenska samhället finns det tydliga grupperingar där invandrare eller icke-svensk definieras negativt i jämförelse med de som klassas som svenskar, oftast baserat på synliga attribut. Den stereotypa bilden av invandraren bygger på medias inflytande och påverkar bemötandet av de som klassas som icke-svenska. Identitetsskapandet är en del av att få tillhöra en social grupp, där samhället kategoriserar och tilldelar egenskaper åt de individer som hamnar utanför vithetsnormen (De los Reyes, 2005).

2.4 Begreppsdefinition

- *Etnicitet* – identifikation med och känsla av tillhörighet till en etnisk grupp, baserat på ursprung och kultur.
- *Intersektionalitet* – en teori för att förstå ojämlika maktstrukturer baserat på bland annat kön, etnicitet och klass.
- *Mellanförskap* – en upplevd känsla av att tillhöra mer än en grupp, eller ingen grupp alls.
- *Multi-etnisk* – att tillhöra mer än en etnicitet.
- *Multi-etniska familjer* – där familjen består av fler än en etnicitet, enligt deras egen uppfattning.
- *Postkolonialism* – en teori för att förklara västerländsk identitet som normativ.
- *Rasifiering* – när man tilldelas egenskaper utifrån etnicitet (stereotyper).

- *Vit hegemoni* – en maktdiskurs där vita och vithet ger överordnad position.
- *Vithetsnorm* – att utgå från att vit är det normala eller vanliga.

Begrepp som innehåller ordet “*ras*” i vår text är relaterade till att författarna till vår valda litteratur har uttryckt sig med dessa begrepp. Däremot har vi inte lagt någon värdering i användandet av begreppet “*ras*”, men vi har ett medvetande om att detta begrepp kan upplevas som kränkande. Vi har valt att använda ordet **etnicitet** som ett samlat begrepp för att definiera olika hudfärger och kulturella bakgrunder. Därav tillkommer begrepp som **multietnisk**, vilket beskriver en person som identifierar sig tillhöra fler än en etnicitet och **multietniska familjer** där familjen består av fler än en etnicitet, enligt sin egen uppfattning.

3. Teori

Vi har valt att applicera postkolonial teori och intersektionell teori i vår analys. Detta för att bättre kunna förstå hur värderingar påverkar människor och skapar ojämna maktstrukturer kring vithetsnormen och kopplingar till hudfärg i dagens Sverige samt på begreppet svenskhet.

3.1 Intersektionalitet

Intersektionalitet innebär att man analyserar maktstrukturer genom att hitta gemensamheter och olikheter vid olika skärningspunkter i de centrala intersektionella kategorierna; kön, sexualitet, klass och etnicitet. Genom en intersektionell analys framkommer det hur kategorier och strukturer samverkar och hur dessa intersektioner påverkar individer ur ett maktperspektiv. Ur ett intersektionellt perspektiv synliggörs de olika maktstrukturerna i samhället baserat på överordnade och underordnade kategoriseringar. Mattsson (2015) menar att etnicitet är, som tidigare nämnts, en av de kategorier som möjliggör förtryck utifrån stereotypa föreställningar kopplat till bland annat individens ursprung och hudfärg. Inom samhället upprätthålls maktstrukturerna via kategorisering av människors hudfärg och skapar därigenom ett “vi och dom” scenario (Mattsson, 2015).

Rasifieringen av människor i samhället utspelar sig som vardagsrasism och diskriminering utan att det är synligt eller uppmärksammat. Det finns en brist på begrepp som tydligt nyanserar och neutraliserar begreppet etnicitet. Ord som vithet och svenskhet blir en överordnad kategorisering med utgångspunkt i vithetsnorm (Hübinette & Lundström, 2020).

Vidare menar Mattsson (2015) att inom socialt arbete är det särskilt viktigt att ha kunskaper om rasifiering. Socialt arbete innebär ett människobehandlande yrke där mänsklig och samhällelig interaktion sker regelbundet. För att socialarbetaren ska bli medveten om den strukturella diskrimineringen måste hen bli medveten om sina egna föreställningar och fördomar. Yrkesmässigt är socialarbetaren en del av organisationer och institutioner som kategoriserar människor och då är det väsentligt att vara medveten om personlig kategorisering och en medvetenhet om hur detta är kopplat till de egna stereotypiska föreställningarna (Mattsson, 2015). Att applicera ett intersektionellt perspektiv som teori innebär att synliggöra de maktordningar som vithet genererar i samhället och hur denna vithetsnorm skapar nya positioner för att behålla distansen mellan "vi och dom andra" (Werner, 2021).

3.2 Postkolonialism

Ett postkolonialt perspektiv problematiserar och belyser de maktförhållanden som lever vidare efter Europas kolonisering av delar i världen. Det framhävs inom postkolonialismen att västvärlden upprätthåller ett förtryck över andra delar av världen, bland annat genom språkliga fenomen (Said, 2016). Mattsson (2015) menar att rasifiering är en av de konsekvenser av hur språk används och vilka föreställningar som präglar västvärldens dominans över andra länder i världen. Detta sker genom binära oppositioner som vidmakthåller hierarkier av överordnad och underordnad (Mattsson, 2015). Begrepp som vithetsnorm förklarar den underordnades ojämlikhet i samhället. Vithetsnormens konstruktion sammanlänkas via kopplingar mellan hudfärg och kultur/ arv som resulterar i binära oppositioner och föreställningar om andra kulturer (Mattsson, 2015). Via dessa föreställningar skapas kulturellt kopplade stereotyper som rangordnas utifrån ett hierarkisystem där nordeuropéer hamnar överst och anger måtten på hur andra ska kategoriseras (Garner, 2014). Dessa konstruerade stereotyper av till exempel araber, muslimer och svarta spelar en central roll i upprätthållandet av föreställningen om att västvärlden är överordnad (Mattsson, 2015 samt de los Reyes, Molina & Mulinari, 2002). Nationalitet, kön och klass är ytterligare faktorer som placerar individer i en högre maktpositioner (Garner, 2014).

4. Metod

I vetenskapliga undersökningar är metodvalet en viktig del för forskningens struktur. I denna del redovisar vi hur studien har genomförts. På ett strukturerat, systematiskt och genomtänkt sätt beskrivs och förklaras de metodologiska övervägandena. Vidare beskriver vi hur urval har gjorts, studiens tillförlitlighet, dess bearbetning och analys. Samt de etiska överväganden som uppkommit under studiens gång.

4.1 Metodmässiga överväganden

Syftet med studien var att undersöka hur föräldrar med olika etniska bakgrunder beskriver vithetsnormen i samhället. Val av metod landade i att genomföra en kvalitativ intervjustudie då intresset var att få en bättre förståelse och kunskap om situationen i samhället. En kvalitativ ansats gav oss bättre förutsättningar i detta syfte, eftersom individens upplevelser eftersöktes genom våra frågeställningar. Svaren gav en djupare, snarare än en bredare förståelse av individens upplevelser (Ahrne & Svensson, 2015).

Undersökningen utfördes genom semistrukturerade intervjuer för att samla in vår data till analysdelen. Intervjuguiden var konstruerad med en del förbestämda frågor för att skapa struktur i intervjuerna. Dessutom fanns möjligheten att bjuda in till individuella svar eftersom vi ville undersöka våra respondenters egna erfarenheter och värderingar, samt att det gav tillfälle för oss att kunna ställa intressanta följdfrågor. I kvalitativ forskning blir det som sägs eller själva formuleringen av orden viktigare och ger möjligen en djupare förståelse av frågeställningarna (Bryman, 2016).

Fördelen med en semistrukturerad intervju är att det finns möjlighet att strukturera om bland frågor utifrån de svar som uppkommer under intervjutillfällena. En semistrukturerad intervju skapar även en tydlighet för respondenter då de lättare kan känna sig bekväma vid intervjutillfället eftersom intervjumetoden ger respondenterna möjligheter att fritt och avkopplat besvara frågorna utifrån sina erfarenheter (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015).

Genom att spela in intervjuerna minskas riskerna att tappa värdefull information.

Nyansskillnader så som röst och tonläge kunde ge förstärkande information som vidare gav oss möjlighet kunna analysera erhållen data. Att föra anteckningar verkade som ett kompletterande steg och fungerade som ett stöd för att beskriva miljön, känslouttryck eller annan information

som uppfattades relevant för situationen, då det inte uppfångas genom ljudinspelningen (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015).

4.2 Urval

Till en början var tanken att hålla fokusgrupper med personer som passade in med våra initiala kriterier, dvs personer som identifierade sig som multietniska. Till följd av tidsbrist och alldeles för snäva kriterier, valde vi att ändra i urvalet av respondenter.

I studien använde vi ett målstyrt urval eftersom intresset var att intervjua respondenter som passade in i särskilda kriterier, även kallat ett kriteriestyrt urval. Kriterierna i denna studie var respondenter som är föräldrar. Respondenterna valdes ut utifrån att de var individer som har upplevt rasifiering samt individer som var öppna att prata om vithetsnormen, svenskhet och hudfärg. Vi eftersträvade en mångfald bland respondenterna för att få ett bredare perspektiv på hur vithetsnormen ser ut i samhället. För ytterligare perspektiv intervjuades en förskolepedagog, med anledning av att få en förståelse för hur etnicitet och vithetsnorm bemöts på öppna förskolan (Bryman, 2016).

Det primära urvalet av respondenter var föräldrar och deras beskrivningar. Den basala tankegången var att komma åt deras erfarenheter och uppfattningar kring vithetsnormen och svenskhet i dagens Sverige. Vi valde att vända oss till en öppen förskola då vår uppfattningen var att den utvalda målgruppen skulle vara lättillgänglig där, det fanns även en möjlighet att genomföra intervjuerna på plats enligt överenskommelse med personalen. Att utföra intervjuerna på en plats där det fanns möjligt för föräldrarna att ha översikt över sina barn, ansåg vi skulle öka möjligheten för fler att kunna delta (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015).

Intervjuerna varade mellan 45–60 minuter vardera. På grund av tidsbrist samt restriktioner kopplade till covid-19 begränsades antalet intervjuer till sex stycken. Antalet faller innanför ramen för att undersökningen ska kunna anses som representativ med en variation i svaren (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015).

Vi har övervägt huruvida ordet *etnicitet* är passande. Ordet *hudfärg* var ett alternativt ord för att beskriva personer som tillhör minoritetsgrupper, men slutsatsen blev att hudfärg utesluter de

personer som känner sig utanför vithetsnormen, men inte har en mörk hudfärg. Därav valde vi begreppet *ethnicitet*, då det definieras som att tillhöra en folkgrupp (NE.se).

Vi övervägde även att använda ordet *vårdnadshavare* i stället för *förälder*. Eftersom vår studie inte handlar om vem som har juridiskt ansvar för ett barn, utan den som känner ett föräldraskap gentemot barnet, valde vi därav ordet *förälder* för att representera den vuxna.

4.3 Omgivningsfaktorer

Personalen på öppna förskolan kontaktades några dagar innan, för att fråga om det fanns möjlighet att genomföra den aktuella studien hos dem. De var mycket positiva till detta och publicerade vårt informationsbrev på sina sociala medier, vilket medförde att besökaren visste att utomstående personer skulle närvara i lokalen. Personalen fanns även tillgänglig för att förtydliga skälen till vårt besök.

Möjligheten att få intervjua respondenterna på öppna förskolan innebar att de troligen kände sig trygga och avslappnade, då platsen för samtliga var bekant. Deras barn trivdes och hade en meningsfull sysselsättning medan intervjuerna genomfördes. Personalen bistod med hjälp och stöd vid de tillfällen barnen försvann ur föräldrarnas synfält.

Samtliga av respondenterna bestämde själv var i lokalen de önskade bli intervjuade, ingen av respondenterna önskade sitta avskilt utan satt i den öppna lokalytan vid enskilda bord.

Att ha kännedom om verksamhet och plats medför en känsla av kontroll och makt över sin situation vilket innebär att en maktposition jämföras (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015).

I samband med att vi genomförde intervjuerna krävdes det vid några tillfällen ett förtydligande av de ställda frågorna. Vid dessa tillfällen gav vi olika exempel på vad det kunde vara som eftersöktes i undersökningen. Genom att vi exemplifierade egna upplevelser fanns det en eventuell risk att påverka respondenternas formuleringar och uttryckssätt. Men genom följdfrågor förtydligades respondenternas utsagor, därav ansåg vi att svaren redovisade ett personligt perspektiv på våra frågeställningar (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015).

4.4 Metodens förtjänster och begränsningar

Genom att bjuda in samtliga besökare på öppna förskolan uppstod möjlighet till en bredare insyn i frågeställningarna. Även personer som inte identifierade sig som multietniska fick ge sin bild av det multikulturella samhället. Det ledde till en djupare insyn kring respondenternas individuella uppfattningar och värderingar kring begrepp som vithetsnorm, svenskhet och föräldraskap samt upplevelser kring fördomar. Samtidigt fanns det en möjlighet att kunna utläsa skillnader i upplevelser beroende på deras etnicitet.

Den största begränsningen för oss var kategorisering, därav begränsades möjligheterna att hitta adekvata respondenter till undersökningen. I studien problematiseras kategorisering utifrån hudfärg och svenskhet. Det skulle innebära en kategorisering av möjliga respondenter baserat på deras etnicitet. Därför bestämde vi oss för att samtliga besökare skulle få frågan om medverkan till intervju. Detta utvidgade perspektiv har också skapat en begränsning, då frågeställningarna besvarades av respondenter med olika uppfattningar av ämnet, vilket kan ha genererat mer generella svar.

4.5 Metodens tillförlitlighet

Inom forskning finns det särskilda krav som måste uppfyllas av utföraren. Validitet och reliabilitet är två begrepp som används för att bedöma om en forskningsstudie uppnår god kvalitet. Validiteten avser att bedöma om det tydligt framkommer att studien mäter det den har för avsikt att mäta, medan reliabiliteten redovisar hur datamaterialet inhämtats och hur det har bearbetats (Bryman, 2016).

Inom kvalitativ forskning har det blivit vanligare att använda ett alternativt begrepp, då det har riktats kritik mot användandet av reliabilitet och validitet inom kvalitativ forskning, eftersom dessa i första hand riktat sig mot kvantitativ forskning. Till följd av kritiken har det framkommit alternativa begrepp som är mer anpassad till kvalitativ forskning. Tillförlitlighet är ett sådant begrepp som sedan grenats ner i fyra olika kriterier. Dessa fyra kriterierna är trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och att data ska kunna styrkas och konfirmeras. *Trovärdigheten* i studier uppnås genom att tillgodose kraven som följer forskningsreglerna, samt att

respondenterna får tillgång till resultatet. Vi har uppnått trovärdigheten i vår studie genom att bekräfta våra respondenternas utsagor genom att upprepa oklarheter under intervjuerna. Detta för att säkerställa att vår tolkning av respondenternas utsagor är korrekt och att den sociala kontexten överensstämmer med informationen i studien. *Överförbarheten* innebär att materialet kan användas eller appliceras på andra miljöer eller situationer. Kontexten av innehållet är det centrala och kan genom täta och fylliga begrepp, som tex, olika beskrivningar av ordet etnicitet, betyda att materialet kommer att kunna överföras och användas i andra studier. *Pålitligheten* i studien uppnås genom att vara transparent i beskrivningen av samtliga processer under studiens gång. I vår studie innebar det att vi bland annat redogjorde och förklarade de begrepp som användes, samt intervjumaterialet, urvalsprocessen och vilka teorier som används i analysen av materialet (Bryman, 2016 *ibid.*).

4.6 Bearbetning och analys

För att kunna genomföra en analys av materialet, spelades samtliga intervjuer in där vi båda närvarade. Vi turades om att svara för genomförandet av intervjun och hade redan innan intervjuerna kommit överens om att det fanns möjlighet för den andra att hoppa in om det uppkom följdfrågor eller om något behövde klargöras. Under tiden svarade den andra över att föra anteckningar (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015).

Efter att vi slutförde våra intervjuer transkriberade vi dem enskilt, men läste igenom samtligt material för att kunna få en uppfattning om tematiseringar, likheter och skillnader i individernas svar med stöd av anteckningar (Rennstam & Wästerfors, 2015). Efter transkribering kodades materialet efter teman, där vi gick igenom samtligt material tillsammans. Därefter sorterade vi vårt material, där vi diskuterade vilka citat som var mest relevanta utifrån våra teorier och tidigare forskning (Svensson, 2015).

4.7 Arbetsfördelning

Då vi har samarbetat med uppgifter tidigare, hade vi redan en uppfattning om hur vi arbetar bäst tillsammans.

Innan arbetets start pratade vi om hur vi ska lösa eventuella problem kring tex sjukdom eller andra frånvaroorsaker.

Vi var båda närvarande på samtliga intervjuer och därefter transkriberade vi tre intervjuer vars. Vi delade upp eftersökningen på forskning, där en sökte efter svensk forskning och den andra efter internationell. Vi delade även upp teorierna och sökte efter passande litteratur till den tilldelade teorin. Resterande text har vi delat upp under arbetets gång för att sedan bearbeta den tillsammans.

4.8 Etiska överväganden

Det finns etiska principer inom forskning för att säkerställa att respondenterna inte kommer till skada under intervjuerna. Våra konversationer med respondenterna krävde att vi var medvetna om att frågor om etnicitet och ursprung kan påverka människor och väcka känslor som möjligtvis är kopplade till händelser. Med kännedom om att vissa ord eller fraser kan upplevas som kränkande, var det en viktig del av etiken att förklara begreppens innebörd, samt att vi var lyhörda inför respondenternas reaktioner.

Ett av de etiska dilemman vi har stått inför har varit att kategorisera och välja ut respondenter utifrån deras etniska tillhörighet. Därav har vi i mötet med våra respondenter varit tydliga med vad syftet med studien har varit och även förklarat våra förkunskaper om ämnet. Vidare är det viktigt att uppnå de krav som ställs inom forskning.

Informationskravet uppfylls genom att informera om undersökningens syfte, frivillighet och de moment som kommer att ingå i undersökningen. Respondenterna fick information om vår studies syfte, de fick även information om att deras medverkan var frivillig och att de hade rätt att avbryta när som helst utan att ange skäl. *Samtyckeskravet* utvecklar frivilligheten genom att respondenter har rätt att bestämma över sin medverkan. Detta uppfylldes genom att respondenterna fyllde i en samtyckesblankett med vidare information om frivilligheten att medverka. *Konfidentialitetskravet* betyder att medverkan är konfidentiell och att deras identitet inte röjs. Detta uppnåddes genom att respondenternas identitet hanterades konfidentiellt då både namn och plats är avidentifierat. Fiktiva namn har använts i den skriftliga studien samt att deras personuppgifter kommer att raderas efter att studien är slutförd och klar. *Nyttjandekravet* betyder att uppgifter som framkommer under medverkan endast användas för studiens ändamål och inget annat (Bryman, 2016).

5. Resultat och analys

Vi genomförde vår studie på en öppen förskola i en mellanstor stad i södra Sverige. Öppna förskolan är en del av verksamheten och ingår i en så kallad familjecentral. Här erbjuds barnhälsovård, socialrådgivning, barnmorskemottagning, familjerådgivning samt då även öppen förskola i samma lokaler. Syftet med att samla dessa verksamhetsområde på en gemensam plats är för att erbjuda och tillgodose familjer och barn de behov som målgruppen kan behöva. Målgruppen för verksamheten är familjer med barn mellan 0–6 år. Familjecentralen har en gemensam ingång och hall där alla besökare kan hänga av sina ytterkläder. Beroende på vilket skäl man har att besöka familjecentralen väljer man sedan olika ingångar.

Familjecentralen bedrivs delvis genom kommunal verksamhet vilket innebär att öppna förskolan följer kommunens värdegrunder. Denna kommun har skapat värderingsgrunder som gäller för samtliga av deras verksamheter och innebär att kommunen strävar efter att ta tillvara olikheter hos sina medarbetare. Syftet med dessa värderingar är att göra kommunen till en attraktiv arbetsgivare och plats för sina invånare. Att ta vara på olikheter menar kommunen skapar kompetensutveckling, glädje samt ger upphov till inflytande och utveckling. Med denna värdegrund i baktanke är det troligt att öppna förskolan har ett aktivt tänkande kring utformningen och bemötandet inom sin verksamhet.

Öppna förskolan vi besökte bestod av ett stort rum, format som ett L med fönster som erbjöd mycket ljusinsläpp. Några mindre rum fanns som gav möjlighet till en lugnare plats eller erbjöd möjlighet att måla eller pyssla. Det fanns även en avdelning där kök och matplats möjliggjorde för besökarna äta och fika på. Öppna förskolans inredning var anpassat för familjer med barn genom bland annat leksaker, färgglada soffor och tavlor. Vi upplevde ett öppna förskolans inomhusmiljö bidrog med att skapade en inbjudande och inkluderade verksamhet. Vi fick intrycket att besökarna trivdes på öppna förskolan och var avslappnade och nyfikna på varandra. Alla hälsade på varandra och stämningen uppfattades av oss som avspänd.

De respondenter som deltog i vår undersökning var föräldrar till barn som besökte en öppen förskola i en medelstor stad i södra Sverige. Vi besökte öppna förskolan under två dagar. Vi uppskattade att våra respondenternas åldrar vara mellan 25 - 40 år. De hade ett eller flera barn

mellan åldrarna 1–11 år. En av respondenterna var pedagog på förskolan och hade 30 års erfarenhet av förskoleverksamheter från flera olika kommunen.

5.1 Respondenterna:

Martin - adopterad från Indien, pappa till ett barn.

Thomas - född i USA, bott i Sverige i 10 år, pappa till ett barn.

Svea - född och uppvuxen i Sverige, mamma till tre barn.

Mona - född i Kosovo, bott i Sverige i 5 år, mamma till ett barn.

Sanna - född i Bosnien, bott i Sverige i 30 år, mamma till tre barn.

Birgitta - förskolepedagog, född och uppvuxen i Sverige - verksam inom professionen i över 30 år.

5.2 Svenskhet

Vi inledde våra intervjuer genom att fråga våra respondenter om vad deras uppfattning av svenskhet var och hur de skulle definiera svenskhet. Vissa av respondenterna blev inledningsvis osäkra på frågan då de upplevde det oklart om vi syftade på svenskhet utifrån utseende eller om vi syftade på svenskhet utifrån kulturella och sociala perspektiv. Vi utvecklade frågan genom att förtydliga att vi var intresserade av deras uppfattning om svenskhet, oberoende om de kopplade det till utseende eller om de kopplade svenskhet till aspekter som språk, uppförande eller sociala koder. Hälften av respondenterna besvarade frågan genom att beskriva svenskhet utifrån utseende med beskrivningar på hudfärg, hårfärg och färg på ögonen medan den andra hälften beskrev svenskhet ur ett mer socialt perspektiv där kultur och traditioner, språk och sociala koder definierade deras syn på svenskhet.

5.2.1 Svenskhet - utseende eller kultur

Två av respondenterna associerade svenskhet till ett specifikt utseende där hudfärg och hårfärg definierade deras uppfattning på en svensk.

Thomas besvarade frågan på följande sätt:

En skandinav är en vit person med blont hår, blå ögon och den typiska svensken är en vit person.

Birgitta svarade:

Min första bild som kommer upp, det är ju små ljushåriga ungar som springer omkring vid något hav och leker, vid midsommarstången.

Svea valde en annan infallsvinkel i sin definition av svenskhet genom följande citat:

Jag föreställer mig inte en mörkhyad som en typisk svensk.

Vi uppfattar att dessa svar indikerar på att respondenterna kopplar samman svenskhet till visuella och yttre attribut genom sina beskrivningar. Genom att använda begrepp som blåögda och blonda blir det synligt att det finns en förutbestämd, normativ föreställning om hur en svensk uppfattas genom utseendet.

Både Tigervall och Hübinette (2010) och Lundström (2007) menar att etnicitet är synligt eftersom det är baserat på ytliga och visuella kroppsliga attribut såsom utseende och hudfärger. Svenskhet som kopplas till ett specifikt utseende innebär utmaningar för de svenskar som inte passar in i denna norm. Dessa föreställningar om utseende kan kopplas till den rådande vithetsnormen i Sverige menar författarna. (Tigervall & Hübinette, 2010 samt Lundström, 2007).

Orsakerna till dessa normativa föreställningar kring svenskhet menar Werner (2021) kan förklaras och problematiseras genom att applicera teoretiska perspektiv som postkolonialism samt ett intersektionellt perspektiv genom vit hegemoni (Werner, 2021).

Vidare skriver Garner (2014) att normer kring människors hudfärg kan härledas till postkoloniala teorier, där postkoloniala värderingar ger människor med vit hudfärg en överordnad maktposition. Nationalitet, kön och klass är ytterligare faktorer som placerar individer i en högre maktpositioner (Garner, 2014).

Några av våra respondenter beskrev svenskhet utifrån kulturella kopplingar.

Martin sa:

Dels är det kultur, tradition och sånt och sen är det ju hur man är, sociala koder och oskrivna regler.

Svea förklarade hennes syn på svenskhet:

Alltså för mig är det väl att man har anpassat sig till det svenska samhället och har lärt sig språket, har fått jobb och såna här delar. Det behöver inte betyda att man ska vara född här och så, man får ju anpassa sig till samhället.

I citaten drar vi slutsatsen att Martin associerar svenskhet till något man är genom oskrivna regler, medan Svea reflekterar över att svensk är något man blir genom anpassning.

Paradoxen i respondenternas utsagor tolkar vi handlar om en komplexitet mellan kunskap och förmågan att kunna anpassa sig till oskrivna regler för att accepteras som svensk.

Hübinette (2017) förklarar att förståelse kring de oskrivna reglerna kan tolkas som en anpassning till det svenska idealsamhället, där jämställdhet, trygghet och jämlikhet är väsentliga egenskaper för att få tillträde till den svenska kulturella samhörigheten (Hübinette, 2017).

De los Reyes (2005) påpekar att i dagens Sverige är etnicitet inte längre det som utmärker vem som är svensk eller inte, utan snarare att det har kulturella kopplingar. Skillnaden mellan svensk och invandrare hamnar i en retorik om kulturella tillhörigheter där fördomar inte är uppenbara eftersom etnicitet inte nämns (De los Reyes, 2005).

Ett annat perspektiv på citaten kan förklaras genom hur Mattson (2015) kopplar människors behov av att tillhöra en grupp, att skapa en "vi" känsla där gränsen blir tydligare till vilka dom andra är. Förståelse kring oskrivna regler och beteende innebär att man skapar och konstruerar en legitimitet att tillhöra en särskild grupp, i detta fall svenskhet. Svenskhet, genom kulturell förståelse, blir en dikotomi som skapar gräns till det andra, okända och odefinierade. Mattson (2015) menar att resonemanget skapar kontext genom teorier som både intersektionalitet och postkolonialism. Detta innebär att vita svenskar konstruerats som överordnade, både till utseende och kultur i samhället (Mattson, 2015).

Något mer komplext är det för de individer som uppfattar sig själva inneha en svensk kulturell tillhörighet, men en etnicitet där samhället inte kategoriserar dem som svenskar.

På frågan om Thomas uppfattade sitt barn som svenskt, svarade han:

Ja, jag skulle säga att hon är ju född här, hon är svensk på papper, hon är svensk genom födsel, så ja, självklart är hon det. Men rent kulturellt har hon båda sina föräldrar, hon är ju del av mig som inte är svensk. Hon kommer att bli ifrågasatt om sin svenskhet, och då jag säger jag till henne att hon har tur som har det bästa av två sidor med många kulturer, och det handlar om att hon ska utveckla sin egen identitet med hjälp av sina föräldrars bakgrund, nu är förmodligen hennes största identitet härifrån. Men försök förklara det för folk som försöker sätta henne i en kategori.

Thomas berättade för oss att han har svenskt medborgarskap sedan några år tillbaka, men anser sig inte vara svensk. Samtidigt anser han att dottern är svensk, kopplat till hennes nationalitet. Han sa att han är medveten om att dotterns svenskhet kommer att ifrågasättas på grund av hennes hudfärg, oavsett nationalitet och kultur.

Författarna Kil, Taing och Mageau (2021) menar att normer i samhället bidrar till att upprätthålla värderingar kopplat till hudfärg, vilket skapar en spänning mellan medborgerliga rättigheter och etnisk inkludering i samhällen där vithetsnormen råder (Kil, Taing & Mageau, 2021).

Martin beskrev sin egen svenska identitet på följande sätt:

Jag känner mig svensk, men jag vet att det vet ju inte omgivningen.

Vi tolkar Martin beskrivning som om att han är fullt medveten om att omgivningen inte kategoriserar honom som svensk, därmed gör han inte anspråk på svenskheten i heller.

För individer som inte accepteras som svenskar av omgivningen på grund av att deras utseende och kroppar inte passar in i vithetsnormen, finns det en känsla av disidentifikation förklarar Hübinette (2008). Deras omgivning och kulturella tillhörighet anses svensk, men deras kroppar passar inte in i den normativa föreställningen som samhället konstruerat om svenskhet. Dessa individer kan inte identifiera sig med ursprungslandet, men samtidigt tillåts de inte identifiera sig som svenskar (Hübinette, 2008).

5.2.2 Vithetsnorm

Vi frågade våra respondenter om de anser att det finns en vithetsnorm i samhället, vad den betyder samt deras upplevelser eller erfarenheter kring detta.

Sanna besvarade dessa frågor enligt följande:

Så tror jag att det är och då går vi bara på utseende och hudfärg och har ingen aning om vem människan är eller om den är född här i Sverige eller någonting så det är fortfarande väldigt strikt med utseende och vithetsnormen.

Vi uppfattar att Sanna följer linjen med att visa en medvetenhet om kopplingar mellan Sverige och ett specifikt utseende utifrån vithetsnormen.

Även Thomas kopplade vithetsnormen till utseende.

Ja det gör jag men det beror på var du bor och var du kommer ifrån så ser du annorlunda ut och då kommer samhället se dig annorlunda, eftersom du är utanför vithetsnormen.

Vi uppfattar detta som att Thomas syftar på att vithetsnormen synliggör huruvida en person accepteras på den geografiska platsen eller inte.

Lundström (2007) skriver att utifrån vithetsnormen är även kopplingen till svenskhet bunden till geografiska platser inom de svenska gränserna. Det kan handla om att tillhöra särskilda bostadsområden, då dessa områden kategoriseras utifrån etnicitet (Lundström, 2007).

Detta menar vi innebär att vithetsnormen kan kopplas till geografiskt, språkligt konstruerade områden som "*förorten*" eller "*innerstan*" vilket då innebär att människor inkluderas eller exkluderas utifrån vilken sin etnicitet.

Vilket vi menar att Martin också förstärker med följande kommentar:

om man går in i en mataffär med en ryggsäck då har jag alltid tänkt så här, att man kan, att de i butiken kanske kollar lite extra om man är mörkhyad fast jag har aldrig snattat i hela mitt liv [...]de ser en mörkhyad kille i ett villaområde som kommer in med en ryggsäck i en mataffär.

Martin menar att det stereotypa antagandet är att en mörkhyad kille med ryggsäck, i ett finare område, antagligen kommit för att snatta.

Dessa föreställningar om personer tolkar vi som kopplade till språkligt konstruerade stereotyper, där den som är mörkhyad är underordnad enligt maktstrukturen.

Mattson (2015) förklarar att genom ett intersektionellt perspektiv synliggörs hierarkin i samhället, genom underordnade och överordnade kategoriseringar av samhällets invånare. Varpå de som hamnar utanför vithetsnormen även klassas som underordnade (Mattson, 2015).

Vidare skapar även Garners (2014) postkoloniala anknytning förståelse till dessa fenomen. Maktstrukturer skapas via hur vita, européer konstruerat världen utifrån sina normativa kunskaper och uppfattningar om det civiliserade samhället (Garner, 2014).

Thomas berättade att han upplever att vithetsnormen är i en aktiv förändringsprocess:

Jag tror att folket börjar vakna till att vithetsnormen bara är en myt eller ett sätt som man såg på saker förr i tiden för att majoriteten

var vita [...] Vi håller på att komma ifrån vithetsnormen för jag tror det är ett sätt som man har tittat på folk innan med en annan etnicitet eller en annan hudfärg, när det gäller den vita befolkningen.

Till skillnad från vad Mattsson (2015) problematiserar angående en ovilja att synliggöra förtryck och skapandet av bortförklaringar av diskriminerande uttryck, så upplever Thomas en förändring i samhället.

Dessa skiftningar i samhället kan förklaras genom det som bland annat Hübinette (2017) och Lundström och Hübinette (2020) beskriver som rasgrammatik. De menar att känsloladdade begrepp så som "ras" och "eticitet" kan avdramatiseras genom att koppla bort associationen till rasregistrering. I stället kan dessa begrepp användas som ett verktyg till jämlikhetsdata och kan verka som ett statistiskt medel för att utmäta segregation och diskriminering (Hübinette, 2017 samt Lundström & Hübinette, 2020).

5.3 Rasifiering

5.3.1 Upplevelser av rasifiering

Martin och Thomas beskrev båda upplevelser där de känt sig utanför vithetsnormen genom andras blickar på följande vis:

Thomas:

Det har jag sett många gånger, den där subtila blicken att de tittar på mig och sedan tittar de på mitt barn, det har jag sett här i Sverige många gånger. Varför gör man så nu 2021? Den där subtila blicken, hade jag fått den om hela min familj var svart? Förmodligen inte. Hade jag fått den blicken om hela min familj var vit? Förmodligen inte. Men varför får mixade familjer det? Vad

betyder det? Jag kan själv inte svara på det, de enda som kan svara på det är de som stirrar.

Martin:

Om man är vit så märker man inte det, men har man en annan hudfärg så kanske man märker av det. Det behöver inte vara uttalad rasism eller så utan, det kan vara blickar eller att andra personer tvekar en extra sekund eller tittar en liten sekund längre.

Martin utvecklade sitt svar genom att reflektera kring sin sons framtida bemötande av samhället:

Ja, jo tanken har faktiskt funnits. Att det kommer nog, det kan hända att han (sonen) blir utsatt för som sagt, kanske inte öppen rasism, det hoppas jag inte, men så subtila grejer.

Både Thomas och Martin använder ordet "subtilt" för att beskriva andra personers handlingar. Vi upplevde inte att Thomas och Martin kunde specificerade dessa handlingar som direkt rasism, men att de upplevde att det fanns en känsla och en uppfattning om att det inte kändes rätt.

Ålund (2005) menar att rasifiering kan upplevas via subtila händelser och små kommentarer, kommentarer som inte alltid är uppenbart tagna ur ett rasistiska sammanhang. Direkta rasistiska händelser där våld är centralt tar den vanliga människan oftast avstånd från. Det handlar mer om det språkliga bruket som är en del av vardagen. Hur man talar om "den andra", innebär många gånger att personen inte är medveten om konsekvenserna av deras valda uttrycket. Ett vanligare definition av begrepp är vardagsrasism (Ålund, 2005).

Martin beskrev ett exempel på rasifiering:

Något jag kom till att tänka på nu, är en gång när jag var liten, och lekte på fritids, så var det helt plötsligt en, bara i leken, så som

barn, de kastar ur sig saker. så var det en av mina kompisar som helt plötsligt kallade mig neger. Jag tog inte illa upp, jag märkte knappt det, men en av fritidspedagogerna hörde det. Dom kalla in oss då och prata lite så, och jag tyckte ju så här. För jag känner mig ju svensk jag känner mig vit om man pratar hudfärg, så jag tog inte alls till mig men såklart för dem var det ju viktigt att förklara för barnen att så säger man ju inte.

Det blir tydligt för oss att på grund av händelsens placering och dess omständigheter är det för Martin inte tydligt att det är rasism. Detta tolkar vi eftersom det uttrycks av barn på en lekplats och han inte kopplar det till sin hudfärg, eftersom han beskriver att han "känner sig vit".

Hübinette (2017) menar att rasism är ett begrepp som historiskt kan kopplas till den postkoloniala teorins förståelse. Där föreställningar om den vita kroppens attribut är överordnad. Dessa föreställningar är inte statiska eftersom de förändras över tid. Både på sättet vi talar om olika etniciteter och vad samhället accepterar som moraliskt eller omoralisk (Hübinette, 2017). Därav skriver Mattson (2015) att rasism kan vara svårdefinierat eftersom det framträder i olika skepnader och uttrycks både direkt och indirekt (Mattson, 2015).

5.3.2 Fördomar, medias ansvar?

Svea beskrev varför hennes familj flyttade ifrån sin lägenhet efter endast 6 månader:

Och då kändes det som att barnen pratar kanske inte svenska på den förskolan och då kände jag då kommer ju mina barn inte lära sig att prata bra, de hamnar efter i sin utveckling och att det blir svårt att skaffa kompisar och att det kanske någonstans blir att utanförskap och om de barnen då kanske kommer från en familj där man inte jobbar, där det inte är viktigt med utbildning och så blir det antagligen inte det för dom barnen heller och ska han då umgås med den typen, så kanske det slutar med att han tar droger.

Sveas resonemang får oss att dra slutsatsen att hennes påstående kan vara influerat av fördomar.

Fördomar bygger på föreställningar om “den andra”. Brune (2005) menar att medias rapportering av “*invandrare*” som ett samlat begrepp, oftast förknippas med negativa nyhetstexter. I dagens media framställs det svenska samhället som utopiskt medan andra samhälle och kulturer framställs som dystopiskt. Medias beskrivning av “*invandrare*” och “*den andra*” innebär att genom språkliga formuleringar skapas ett sammanhang där normer och värderingar kring stereotypa fördomar föds. Fördomar är inte alltid medvetet uttryckt, det kan finnas okunskaper om vad som uppfattas som en fördom och vad som kan upplevas som stereotypiska av “den andra” (Brune, 2005).

Mona beskrev sina upplevelser av att känna sig diskriminerad på grund av att hon bär slöja.

Det är så jag måste säga att vi som har slöja vi har diskriminerade på grund av slöja och mest i jobbet [...] därför att kanske med islamofobi eller när du ser en kvinna med slöja du har en fördom mot henne och du säger kanske hon kan inte språket och hon har kanske ingen utbildning hon kan inte göra sitt jobb som en svensk på det är bra sättet.

Monas beskrivning innebär att vi får en indikation av att en person som bär slöja hamnar tydligt utanför vithetsnormen, då det kan finnas föreställningar om kvinnor som bär slöja vilket resulterar i fördomar med kopplingar till religion och kultur.

Det finns en bild av den “*invandrarkvinnan*” menar Brune (2005) som är laddad med negativa betoningar, ofta skärskådad som okunnig och underordnad. Media rapporterar ofta att dessa kvinnor inte behärskar det svenska språket samt inte har en adekvat utbildning, vilket skulle kunna ligga till grund för dennes arbetslöshet (Brune, 2005).

Det händer även att "Invandrarkvinnan" sexualiseras i media och benämns som "*exotisk*" eller "*tropisk*", detta är begrepp som minimerar och exkluderar kvinnans möjligheter till att bli tagen på allvar i samhället (Lundström, 2007).

Svea uttryckte en oro när hon reflekterade över om hennes dotters skulle inleda ett förhållande med en muslimsk man:

så länge han inte ber henne låsa in sig som att hon inte ska få gå ut längre eller att hon ska ha fördraget hemma och du ska skylla dig själv och de bitarna men annars hade det varit helt okej om hon vill konvertera inga problem, men hon ska ju inte ändra sig själv alltså.

Vi tolkar Sveas citat som att det finns en föreställning om den muslimska mannen, där han förmodas förtrycka och låsa in kvinnor mot sin vilja, att mannen kommer att vara dominant över kvinnans liv.

Said (2016) skriver att dessa föreställningar kan förklaras genom hur kolonialmakterna konstruerat, beskrivit och förklarat kulturerna och människorna i dessa koloniserade länder. Detta innebär att vita människor har förmedlat en feltolkad och onyanserad bild av människor från andra länder. När andras kulturer skiljer sig från de egna normerna, kan det resultera i att bli en normativt konstruerad sanning om "dom andra" (Said, 2016).

"Patriarkalisk kvinnoförnedrande kultur" som Anna Bredström skriver (2005, s.187), betyder att invandrarkillen framstår som hotfull och kriminell. Dessa invandrapojkar framställs ha med sig ett kulturellt arv, där de inte förmår sig uppfatta de svenska värderingarna om det jämställda svenska samhället.

Thomas uttryckte sig så här på frågan om media bär ett ansvar över hur fördomar skapas:

Ja, en jättestor bov. Allt från radio till böcker och vad man säger på TV självklart är det media är ett maktfullt verktyg där man trycker ut en agenda över hur man vill att andra ska uppfattas... för att

man agerar ofta utifrån vad man matas om svarta personer det finns en rädsla över hur svarta personer är.

Även Mona svarade på liknande sätt:

Vi ser aldrig en kvinna som har en slöja och gör någonting positivt i nyheterna i tidningarna.

Vi uppfattar att både Thomas och Mona uttrycker en frustration över att deras etniska tillhörighet inte representeras positivt av media.

Detta innebär enligt vår tolkning att den mediala framställan av människor baseras utifrån vithetsnormens spektrum. Vi menar att media kopplar och definierar olika hudfärger och etniciteter till särskilda händelser. Sällan ifrågasätter eller utmanar media sitt eget språkbruk och sina värderingar.

Medias rapportering samt sättet de formulerar olika typer av problematik i Mellanöstern anser Brune (2005) leda till att det associeras med händelser och problem som sker i Sverige, men också till att människor från andra kulturer grupperas i Sverige som "muslimer" och "invandrare". Said (2016) menar att grupperingars syfte blir att lyfta fram negativa och primitiva sidor för att förstärka uppfattningen om skillnaderna mellan människor som kommer från andra kulturer och majoritetsbefolkningen. Det innebär att ramarna för kategoriseringen är konstruerade utifrån en vithetsnorm som media onyanserat bidrar till att förstärka. Medias sätt att rapportera om händelser kopplas samman med språkbruk och ord som mottagarna är upplärda att uppfatta som farliga, negativa och dåliga. Detta resulterar i att förstärka "vi och dom" i den värld som vi befinner oss i (Brune, 2012 samt Said, 2016).

5.4 Föräldraskap

Vi anser att som förälder bär man ett ansvar för nästa generations värderingar och normer. Föräldraskapet och att vara förälder kan upplevas som en komplex uppgift. Att hitta balans och uppfostra våra barn till goda medmänniskor är kanske en svår, men viktig uppgift.

Vi ville undersöka hur våra respondenter uppfattade sitt föräldraskap och uppfostran kring reproduktionen av normer och värderingar.

5.4.1 Föräldrars ansvar

Svea och Sanna svarade så här på frågan om vad man som förälder kan göra för att undvika fördomar mot andra.

Svea:

Alltså först och främst får man ju som förälder tänka på vad man säger hemma, hur man pratar och att inte ha dem fördomarna hemma. För lär jag honom att det är fel på vissa människor, så är det han vet, men om jag accepterar alla och lär att vi alla människor är lika värda, så kommer han också ha den synen hoppas jag.

Sanna säger:

Men jag tänker att man kan inte förbereda barn på allt. Dom ska inte gå på rosenblad, det förbereder inte dom för livet. Jag vill bara inte att dom ska vara elaka, att dom ska se människor som människor och inte göra skillnad på barn och barn eller människa och människa.

Vi uppfattade att både Svea och Sanna kände att de bär ett ansvar i att lära sina barn att människor är jämställda, oberoende av hudfärg eller bakgrund.

Utifrån ett intersektionellt perspektiv skriver Mattson (2015) att vi kan framkalla en idé om jämställdhet. Vidare menar hon att grundpelarna i vithetsnormen är att den som är vit är överordnad. Genom att utmana och normalisera det som kategoriseras som underordnat inom vithetsnormen skulle förändringar kunna möjliggöra nya förhållningssätt (Mattsson, 2015).

Utifrån respondenternas svar tolkar vi det som att det uppfattas viktigt att vara medveten om egna fördomar samt på vilket sätt vi pratar med våra barn.

Det blev också tydlig för oss att föräldrar som befann sig utanför vithetsnormen, upplevde att de hade ett ännu större ansvar i att hjälpa sina barn med att skapa en tillhörighet i samhälle. Detta är en situation som kan förekomma i multietniska familjer. Detta kan vara familjer där barn är adopterade, föräldrarna är invandrade eller familjer där det finns olika etniciteter. "Var kommer du ifrån? Egentligen?" Med den frasen inleder Catrin Lundström (2005, s.11) sin bok. En fråga som är laddad med värdering. Frågor som denna ställs endast till dem som inte är vita, med vita föräldrar. Svaren ska redovisa en persons tillhörighet till det svenska samhället (Arbouz, 2017).

5.4.2 Identitetsskapande

Vi frågade våra respondenter om hur de talar med sina barn om rasism. Både om hur de hanterar att eventuellt bli utsatt för rasism och hur de skulle kunna förebygga att barn använder rasistiskt språk.

Thomas uttryckte sig på följande sätt angående frågan om identitetsskapande:

Det är ett mycket kraftfullt verktyg, för att om man inte gör det kommer man känna sig nedslagen av omgivningen även om det inte deras mening. Jag tror att en stark känsla av vem du är och en förståelse för din etnicitet eller din kulturella bakgrund, speciellt i multietniska familjer, är viktigt för att kunna tillåta någon att känna styrka. Om samhället som de bor i försöker trycka ner en med dessa subtila ord eller blickar, eller hur de behandlar dig. Jag tror att ett barn med blandad etnicitet måste vara förberedd på det,

särskilt om de bor i ett land där vita är majoriteten, fast även om de bor i ett land där majoriteten är svarta, eftersom de kommer alltid att tillhöra en minoritet.

Thomas fortsatte med att förklara hur en tydlig identitet skapar positiva förutsättningar:

Jag har kompisar som är multietniska som har omfamnat det mycket bra. Och känner sig så säkra i sig själv att de kan röra sig i båda delarna, för att de förstår att de tillhör båda delarna och om det skulle finnas någon som stänger ut dem så har de byggt upp ett motstånd att stå emot det negativa.

Martin beskrev identitetsskapandet på följande vis:

men alltså generellt hur man bygger ett stark självförtroende och lite så här som jag är, en sköld. Men så här jag vet om att jag har starkt självförtroende, så att man inte, men jag tror att det är viktigt som jag pratade med x om, du behöver liksom inte, du ska inte gömma dig. Du ska inte övertala min son om att han är svensk, men han har det utseendet, han har bakgrunden så man måste förhålla sig till, då är det lika bra eller det är bäst att förklara allting, hur det ligger till...så att barnet utifrån all den informationen, kan de skapa sin egen identitet. Jag tror det är viktigt också att, även om man har en blandad identitet eller en mångkulturell, så här bara, man vet om det, så kan man själv förhålla sig till det.

Vi tolkar att både Thomas och Martin pratade om identitetsskapandet och hur viktigt det är att deras barn är medvetna om sin identitet, särskilt eftersom båda deras barn har en multietnisk bakgrund.

Att tillhöra flera etniciteter eller kulturer kan upplevas som förvirrande, vilket skulle kunna definieras som ett mellanförskap. Arbouz (2012) menar att denna känsla av mellanförskap kan upplevas av både barn som är födda i Sverige, men har invandrade föräldrar, likasåväl av barn som har föräldrar med en annan etnicitet än sin egen (Arbouz, 2012).

Mattsson (2010) förklarar att kategorisering är en del av människans sätt att fungera. Identitetsskapandet är en del av att tillhöra en kategori där man söker efter liknelser med andra individer (Mattson, 2010).

Doucet, Runell Hall och Giraud (2019) menar att föräldrar besitter en viktig roll i att guida sina barn i att finna sin egen etniska identitet, i multi-etniska familjer kan det betyda att barnet identifierar sig att tillhöra en annan etnisk grupp än föräldern. Identitetsskapandet är en individuell process och denna process måste ske naturligt för individen (Doucet, Runell Hall & Giraud, 2019).

Vi upplevde att Martins reflektion kring en händelse i sitt liv konkretiserade konflikten kring identitetsskapandet bra på följande sätt:

...det bor många invandrare där i det området och jag var där och jag åkte inlines för de har en ramp och jag kände mig svensk därför att alla andra var mörkhyade. Jag kände som att jag inte riktigt hörde till det området för att jag bodde inte där, men ändå så där på grund av hur jag kände mig, att jag inte kände igen mig, tillhörde, men det var först när jag kom hem och såg mig själv i spegeln, men vänta nu det var ju en självupplevd känsla, för att utseendemässigt så passade jag in. Så det var ju jättekonstigt, plus att jag alltid känt mig svensk men just den händelsen har fått mig att tänka lite, eftersom jag känner mig vit.

Vi uppfattar att Martin säger sig känna sig svensk, men ser inte svensk ut. Detta tolkar vi till att svenskheten är kopplad till både vithet och kultur men att etnicitet är en central del i tillhörighet och gemenskap i ett samhälle.

Hübinette (2008) skriver att växa upp i en vit familj, när den egna etniciteten skiljer sig från föräldrarna kan kännas förvirrande. Det innebär att det finns ingen tydlig anknytning till den egna etniciteten vilket i sin tur gör det svårt att skaffa sig en identitet. Att inte kunna spegla sig i någon att identifiera sig med kan upplevas som att vara alienerad från sin egen kropp och att då samtidigt få sin svenskhet eller tillhörighet ifrågasatt kan skapa en känsla av desillusion (Hübinette, 2008).

5.5 Yrkesverksammas ansvar

Eftersom en av våra respondenter, Birgitta hade lång yrkeserfarenhet inom socialt arbete som förskolepedagog, ställde vi frågor till henne kring hennes uppfattning och inställning kring ansvaret som yrkesverksamma bär.

Birgitta upplevde hur fel det kan bli när kategorisering sker i positiv bemärkelse, men då den inte är självupplevd blir det en negativ handling enligt följande:

Det fanns ju en tid när vi satt och ritade flaggor från alla länder, det skulle vara så, det kommer jag ihåg när jag gick ut som förskollärare på 80-talet och även 90-talet. Så hade vi ju flaggor som då var kopplade till barnens hyllor och vi kände oss jättenöjda och stolta över det, och vi kände oss så väldigt inkluderande. Och sen så var det plötsligt en förälder som, det började väl lite muttras i leden och det var föräldrar, sen var det även någon i ledningsgrupper och kanske i samhällsdebatten också att, "Varför är där en flagga, varför är Iraks flagga där på mitt barns hylla, mitt barn har aldrig varit i Irak och knappt jag heller. Varför sätter ni upp den där?". Ja det var väl, ja det kanske vi inte skulle gjort. Så började man fundera liksom och då var det ju detta också att var kommer ni ifrån, det var den grejen också även om dom var födda i Sverige.

Vi drar slutsatsen att Birgittas citat var att skolan utgick från en välvilja, att barnen skulle kunna identifiera sig med sitt "hemland". Konflikten blev i detta fall att många av barnens "hemland" var Sverige och inte det hemland som barnen kategoriseras av andra att tillhöra. Skolan försökte på ett kreativt och positivt sätt skapa inkludering, men resultatet blev i stället att skolan kategoriserade utifrån etnicitet vilket innebar motsatsen, exkludering.

Lundström (2007) beskriver att även för de personer som är födda och uppväxta i Sverige finns det en barriär till det svenska samhället och den nationella tillhörigheten där exkludering sker konstant på grund av etnicitet (Lundström, 2007).

Vi menar att användandet av flaggor för att kategorisera barn i skolan skapade ett tydligt "vi och dom" scenario, där uppfattningen av "svenska" barn placeras i en grupp och uppfattningen av "invandrade" barn placeras i en annan grupp.

Denna typ av gruppering är något som internationellt adopterade barn upplevt många gånger under sina skolår (Hübinette, 2008).

Ett annat exempel på kategorisering utifrån välmening med dålig resultat beskriver Birgitta på följande sätt:

Jag kommer ihåg en gång så var det en det hade någon affisch i hallen ... när vi satte upp den så kändes den jättefin och så var det tecknade figurer och sen var det då, skulle det symbolisera hela jorden och så var det då, det var bara pyttesmå med så jag tänker jag liksom nära för det var ett sådant gytter av figurer. Men då var det ju en som mamma som själv var vit som hade ett färgat barn, som då hade upptäckta att när man då tittade riktigt närma, såg att den såg ut som någon slags kannibal, den kan väl ni inte ha här! "Hur tror ni att det känns för mitt barn att komma hit och behöva titta på denna affisch och se att den ska framställas som en kannibal.

För oss blir det tydligt att i de familjer där föräldrar och barn har olika etnicitet, kan föräldrar utveckla en känslighet mot diskriminering och rasism. Detta beror kanske på ett sätt att skydda och förbereda sina barn på ett samhälle där utgångspunkten är vithetsnormen. Dessa upplevelser är ofta baserat på föräldrarnas egna erfarenheter med det faktum att de själv har fått uppleva rasism och diskriminering, även då de är vita i huden.

Vi frågade Birgitta hur hon uppfattar att barn med annan etnisk bakgrund än svensk hanterade att växa upp i Sverige, utifrån de förutsättningarna de erbjöds från samhället.

Birgitta besvarade vår fråga genom att lyfta fram en speciell kompetens som dessa ungdomar besitter:

Där tycker jag egentligen att de är ju ganska alltså det är en stor kompetens egentligen att dom fixar den svenska skolan och har fattat dom nycklarna hur vi ska uppföra oss och hur vi gör och säger där och sen så fort dom går ut från skolgården så får som gå in i en helt annan värld, men det lyfts inte fram som en kompetens för det är ju egentligen, det är ju egentligen mer sånt som vi skulle behöver, det är ju sånt som jag tycker att man kan få här på öppna förskolan att man kan se liksom.

Socialstyrelsen bekräftar att denna typ av kompetens bör uppskattas då dessa barn äger tillgång till både språkliga och kulturella kunskaper som är unika. Däremot upplever många av dessa individer att deras unika kunskaper kategoriseras som icke-svensk, vilket leder till förutfattade meningar om sin etnicitet (Socialstyrelsen, 2011).

Enligt Friendsrapporten (2021) är etnicitet den vanligaste orsaken till trakasserier i skolan. Inom skolan som verksamhet, bör man inte benämna rasistiska händelser som *mobbing*, utan benämna det som *rasistisk mobbing*. Anledningen till att detta är för att kunna urskilja källan till mobbningen vilket grundar sig en ideologi om överordnad och underordnad. Utan att tydligt benämna det som händer, kan skolor inte hantera problematiken och vidta de åtgärder som behövs för att motverka alla typer av trakasserier (Friendsrapporten, 2021).

6. Sammanfattning och slutsatser

Syftet med studien var att undersöka hur föräldrar med olika etniska bakgrunder beskrev vithetsnormen i samhället.

- Hur beskriver föräldrar i Sverige att de påverkas av samhällets uppfattningar om etnicitet och vithetsnorm.

De respondenter som tillhörde en annan etnicitet än vit, delade med sig av upplevelser och reflektioner över hur idéer om stereotyper applicerats på dem. Samtidigt fanns det en uppfattning om att vithetsnormen är på väg att suddas ut, detta kan kopplas till att etnicitet inte längre är ett tabubelagt ämne utan etnicitet är något som uppmärksammas i positiv bemärkelse. För varje ny generation blandas befolkningen, både etniskt och kulturellt. Samtliga respondenter var även uppmärksamma på hur medias negativa rapportering av vissa etniciteter påverkar samhällets uppfattningen om över hur olika etniciteter förväntas bete sig.

- I vilka situationer har dessa uppfattningar påverkat dem som familj?

Några av respondenterna hade upplevt rasifiering som familj, då de upplevde att omgivningen tittade på dem och sitt barn på grund av olika etniciteter. De uttryckte även en farhåga inför framtiden då de förväntade sig att sina barn skulle bli bemötta på ett särskilt sätt på grund av sin hudfärg.

- Hur förbereder föräldrar sina barn att leva i ett samhälle som är präglad av vithetsnorm?

Identitetsskapande var något som togs upp som en viktig aspekt av respondenterna som hade en mörkare hudfärg. Det var även viktigt att för dessa föräldrar att vägleda sina barn i sitt eget identitetsskapandet, eftersom de förutsåg att deras barn skulle bemötas med frågor om sin etniska tillhörighet. Återkommande för många respondenter var att det fanns en strävan efter att upplysa sina barn om rasism och en ambition i att skapa ett samhälle präglad av jämställdhet, oberoende av etnicitet.

Det kan antas att vithetsnormen skapar vissa förutsättningar för personer som hamnar utanför den, med andra ord, så kan det upplevas ett utanförskap av de personer som inte antas vara

svenska även då de själva uppfattar sig tillhöra det svenska samhället. Sammanfattningsvis är etnicitet, kultur och hudfärg kopplat till uppfattningar om stereotyper som i många fall skapas och upprätthålls av media. Genom respondenternas utsagor går det att utläsa att det finns en medvetenhet om ett ojämnt Sverige där vissa personer, beroende på sin hudfärg uppfattas som underordnade. Denna medvetenhet är således ett inflytelserikt sätt att påverka samhället positivt genom att lyfta de som kategoriseras som underordnade.

Slutligen finns det enligt Hübinette (2017) en diskussion om Sveriges färgblindhet. Rasbegreppet avskaffades i Sverige för att skapa en färgblindhet där individer inte bedöms utifrån ursprung. I Sverige finns det en idé om att etnicitet inte ska spela någon roll. Med att vi avskaffat rasbegreppet har vi även avskaffat rastillhörighet, något som kan uppfattas som någons etniska identitet. När vi inte talar om etnicitet ökar riskerna för diskriminering eftersom det inte går att utmäta på vilka grunder personer känner sig segregerad från samhället. Det gör det likaså svårt att peka ut när vithetsnormen råder, eftersom den är osynlig. Färgblindhet är ett begrepp vi stött på under vår undersökning i litteratur, artiklar och forskningsrapporter. Färgblindhet, menar vi skapar ännu större komplexitet i ett redan omdiskuterat ämne som hudfärg (Hübinette, 2017).

Att vara färgblind kan tolkas som ett sätt att inte kategorisera människor utifrån deras etnicitet. Det finns tillfällen då färgblindhet kan ses som något positivt, till exempel vid anställning då arbetsgivaren förväntas att inte bedöma en persons färdigheter utifrån deras yttre attribut. Men kan detta anses att vara färgblind? En persons etnicitet är synlig och när vi anser oss vara färgblinda finns det en risk att vi förvägrar en persons identitet och etniska tillhörighet.

Ordet färgblindhet definieras enligt följande i nationalencyklopedin: *färgblindhet, defekt färgseende, dvs. bristande förmåga att urskilja olika färgnyanser* (NE.se).

7. Relevans för socialt arbete

Socialarbetaren innehar en position där de har möjlighet att utmana normativa föreställningar och uppfattningar i det sociala arbetet med människor. Kunskaper kring hur vithetsnormen påverkar professionen, både genom egna normer och hur organisationer har konstruerat ramar för hur socialt arbete utförs. Då socialarbetaren ofta möter människor och familjer som befinner sig i en

socialt utsatt situation, blir det viktigt att utmana sina egna normer och värderingar för att utveckla perspektiven. Jönsson (2010) menar att en socialarbetare som innehar förmågan att synliggöra och sätta ord på det som anses normativt annorlunda, som exempel, hudfärg, kläder eller livsstilar kan applicera en mer nyanserad bild av situationen där vithetsnormen inte styr (Jönsson, 2010).

Kulturkompetens är ett uttryck som används inom socialt arbete för att betona och uttrycka relevansen för socialarbetarens medvetenhet kring kultur. Kulturkompetens kan även löst överföras till kompetens kring etnicitet, att det bör finnas en medvetenhet kring etnicitet och betydelsen av både hudfärg och kultur för en individ (Socialstyrelsen, 2010).

Enligt Fahlgren och Sawyer (2005) är socialarbetaren en social krigare, en person som är normkritisk och ständigt utmanar den rådande normen i samhället. Därmed påpekas det hur normativa diskurser om etnicitet kan påverka olika individer i ett samhälle med multietnicitet. Kulturkompetens inom socialt arbete är en strävan efter att motverka att bemötandet präglas av egna normer och värderingar. Som socialarbetare är det viktigt att ha en förståelse över hur personer som rasifieras påverkas av denna typ av osynlig diskriminering och vad konsekvenserna av ett utanförskap kan vara (Fahlgren & Sawyer, 2005).

Ett förebyggande arbete genomförs av kompetens och förståelse. En socialarbetare kommer i kontakt med föräldrar och barn som befinner sig i en stigmatiserad grupp där problematiken kan grunda sig i upplevelser och spänningar från omvärldens syn, en syn där man aldrig riktigt passar in (Arbouz, 2012).

“en känsla av att vara icke-autentisk, av att inte fullt ut betraktas som vare sig svensk eller något annat, alternativt varken som vit eller icke-vit, samt en känsla att leva utanför eller mellan en eller flera kulturer, raser och länder samtidigt” (Arbouz 2012:37).

8. Slutreflektion

Under skrivandets gång har vi själv lagt märke till hur stark vithetsnormen är. Det finns tillfälle då vi själv har utgått från att samhället är uppbyggt av vita personer och har därmed behövt

påminna oss själva om vikten av ord vi använt och hur vi har uttryckt oss språkligt. Det har varit en utmaning, då etnicitet är något vi alla har, men för somliga personer har deras etnicitet uttryckts i negativ bemärkelse.

Det är värt att poängtera att det inte går att dra några generella slutsatser från vår studie. Innehållet är baserat på personers egna erfarenheter och opinioner, vilka har delats med oss utan värdering från vår sida.

Mottagandet av oss på öppna förskolan upplevde vi som positivt. Vårt första intryck var att mötesplatsen var mycket välkomnande och representerade en diversitet tillgänglig för många olika familjekonstellationer. Pedagogerna på öppna förskolan var intresserade av att lyssna på vår uppsatside. De berättade att de var intresserade av att öka mångfalden på sin arbetsplats, tillika sina arbetskamrater, men framför allt inom den öppna verksamheten. Den största påverkan av vår studie som pedagogerna delade med sig, var att vi hade öppnat upp för nya tankar och perspektiv som de tidigare inte hade tänkt på. Effekten blev att vid sagostunden hade huvudpersonen i sagan en mörkare hudfärg för att fler barn skulle ska få möjligheten att identifiera sig, men också ge barnen fler dimensioner på hur alla passar in.

9. Referenser

Arbouz, Daphne (2017). Multirasial identitet på tvärs med den svenska vithetens rasiala inramning. I Hübinette, Tobias (red.) *Ras och vithet: svenska rasrelationer i går och i dag*. 1.uppl. Lund: Studentlitteratur

Arbouz, Daphne (2012). Vad betyder det att inte känna sig hemma där man är född och uppvuxen?: om mellanförskap i dagens Sverige. I Hübinette, Tobias, Hörnfeldt, Helena, Farahani, Fataneh & León Rosales, René (red.). *Om ras och vithet i det samtida Sverige*. Tumba: Mångkulturellt centrum

Ahrne, Göran, & Svensson, Peter (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. 2.uppl. Stockholm: Liber

Bredström, Anna (2012). Maskulinitet och kamp om nationella arenor-reflektioner kring bilden av "invandrarkillar" i svensk media. I De los Reyes, Paulina, Molina, Irene & Mulinari, Diana (2012). *Maktens (o)lika förklädnader: kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige: en festskrift till Wuokko Knocke*. [Ny utg.] Stockholm: Atlas

Brune, Ylva (2012) "Invandrare i mediearkivets galleri. I De los Reyes, Paulina, Molina, Irene & Mulinari, Diana (2012). *Maktens (o)lika förklädnader: kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige: en festskrift till Wuokko Knocke*. [Ny utg.] Stockholm: Atlas

Bryman, Alan (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3.uppl. Stockholm: Liber

De los Reyes, Paulina (2012). Det problematiska systemskapet: om svenskhet och invandrarskap inom svensk genushistorisk forskning. I De los Reyes, Paulina, Molina, Irene & Mulinari, Diana. *Maktens (o)lika förklädnader: kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige: en festskrift till Wuokko Knocke*. [Ny utg.] Stockholm: Atlas

De los Reyes, Paulina, Molina, Irene & Mulinari, Diana (2012). *Maktens (o)lika förklädnader: kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige: en festskrift till Wuokko Knocke*. [Ny utg.] Stockholm: Atlas

Doucet, Fabienne, Runell Hall, Marcella & Giraud, Melissa (2019). Parenting mixed-race children. I Nazarinia, R. Roudi & Rollins, Alethea (red.) *Biracial families: crossing boundaries, blending cultures, and challenging racial ideologies*. Cham, Switzerland: Springer

Eriksson-Zetterquist, Ulla & Ahrne, Göran (2015). Intervjuer. I Ahrne, Göran, & Svensson, Peter (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. 2.uppl. Stockholm: Liber

Fahlgren, Siv & Sawyer, Lena (2005). Maktrelationer och normaliseringsprocesser i välfärdsstaten. *Kvinnovetenskaplig tidskrift*. 2005(26):2/3, s. 95–106

Garner, Steven (2014). Injured nations, racialising states and repressed histories: making whiteness visible in the Nordic countries. *Social Identities*, Vol. 20, No. 6, s:407–422

Kil, Hali, Taing, Jennifer & Mageau, Genevieve (2021). Interethnic parenting experiences in raising mixed-ethnicity children: A systematic qualitative review. *International Journal of Intercultural Relations*, Vol. 85 s: 47–68

Hübinette, Tobias (red.) (2017). *Ras och vithet: svenska rasrelationer i går och i dag*. 1.Uppl. Lund: Studentlitteratur

Hübinette, Tobias & Tigervall, Carina (2008). *Adoption med förhinder: samtal med adopterade och adoptivföräldrar om vardagsrasism och etnisk identitet*. Tumba: Mångkulturellt centrum

Jackson, Kelly F. och Samuels, Gina M (2011). Multiracial Competence in Social Work: Recommendations for Culturally Attuned Work with Multiracial People *Social Work* Vol. 56, Nr. 3 s. 235–245

Jönsson, Håkan (2010). *Sociala problem som perspektiv. En ansats för forskning & socialt arbete*. Malmö: Liber

Lundström, Catrin (2007). *Svenska Latinas: ras, klass och kön i svenskhetens geografi*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet, 2007

Lundström, Catrin & Hübinette, Tobias (2020). *Vit melankoli: en analys av en nation i kris*. Göteborg: Makadam

Mattsson, Tina (2015). *Intersektionalitet i socialt arbete: teori, reflektion och praxis*. 2.uppl. Malmö: Gleerups Utbildning

Nationalencyklopedin, etnicitet.

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/eticitet> [hämtad 2021-12-28]

Nationalencyklopedin, färgblindhet.

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/färgblindhet> [hämtad 2021-12-29]

Nazarinia, R. Roudi & Rollins, Alethea (red.) (2019). *Biracial families: crossing boundaries, blending cultures, and challenging racial ideologies*. Cham, Switzerland: Springer

Office for national statistics (2021). Census <https://census.gov.uk/about-the-census> [hämtad 2021-12-20]

Said, Edward W. (2016). *Orientalism*. [Nyutg]. Stockholm: Ordfront

Statistiska Central Byrån (2021). Utrikes födda i Sverige <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/utrikes-fodda/> [hämtad 2021-12-20]

Stiftelsen Friends (2021). *Friendsrapporten 2021*. Stockholm: Stiftelsen Friends

Socialstyrelsen (2010). Interkulturellt socialt arbete

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2010-6-9.pdf> [hämtad 2021-12-20]

Werner, Jeff (2021). *Kritvit? Kritiska vithetsperspektiv i teori och praktik*. 1.Uppl. 1 Lund: Studentlitteratur

Ålund, Alexandra (2012). Etnicitet, medborgarskap och gränser. I De los Reyes, Paulina, Molina, Irene & Mulinari, Diana (2012). *Maktens (o)lika förklädnader: kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige: en festskrift till Wuokko Knocke*. [Ny utg.] Stockholm: Atlas

10. Bilagor

Intervjuguide

Inleda med en kort förklaring om vad det är vi vill diskutera. Börjar med att lätt etablera begrepp, så som etnicitet, svenskhet.

Startar med en kort diskussion omkring etnicitet och svenskhet som inledning till kärnan, vilket är upplevelser kring föräldraskap, etnicitet och vithetsnorm.

FÖRÄLDRAR

Teman:

Etnicitet

Vad betyder etnicitet för er?

På vilka sätt är etnicitet viktigt/oviktigt?

Svenskhet

Vad är svenskhet?

Följdfrågor- (Vad betyder vithetsnormen för er? Finns den? Känner ni av den? Vart kommer den ifrån?)

Upplevelser i Föräldraskapet (kärnan i diskussionen)

- Har ni ifrågasatts som era barns föräldrar?
(Situationer? Exempel? Hur känns det? Varför? Pga. etnicitet?)
- Finns det stereotyper om multietniska familjer från ett majoritetssamhälle?
(Vad är dom? Hur känns det?)
- Tror ni det är annorlunda att vara förälder till ett multietniskt barn än ett barn med samma etnicitet som sina föräldrar i ett majoritetssamhälle?
(På vilket sätt?)

- Som vit förälder, hur hanterar/relaterar man till fördomar som ens barn kan utsättas för?
- Vad kan upplevas som utmanande med att leva i en multietnisk familj?
- Vad är fördelarna med att leva i en multietnisk familj?

PROFESSIONELLA

Teman:

Etnicitet

Vad betyder etnicitet för dig?

På vilka sätt är etnicitet viktigt/oviktigt?

Svenskhet

Vad är svenskhet?

Följdfrågor- (Vad betyder vithetsnormen för er? Finns den? Känner ni av den? Vart kommer den ifrån?)

Organisationen

- Finns det stereotyper om multietniska familjer från ett majoritetssamhälle?
(Vad är dom? Är du medveten om dina egna föreställningar?)
- Tror ni det är annorlunda att vara förälder till ett multietniskt barn än ett barn med samma etnicitet som sina föräldrar i ett majoritetssamhälle?
(På vilket sätt?)
- Hur hanterar man fördomar/föreställningar inom organisationen?

(Andra föräldrar, kollegor)

- Hur kan socialt arbete bidra med att öka kunskaperna kring hur föreställningar om stereotyper kopplade till etnicitet och vithetsnorm?

- Är du medveten om att det kan finnas identitetsproblem hos barn med föräldrar med olika etniciteter? Ett utanförskap, att aldrig höra hemma. Mellanförskapet.

Reservfrågor:

- Vad kan man göra för att hjälpa barn känna gemenskap/identifiera sig med Sverige/annan etnicitet?
- Kan vita föräldrar utsättas för rasism pga. sina barns etnicitet? Diskriminering
- Vilka begrepp föredrar ni att använda?
- (Vilka undviker ni) -Kanske en reservfråga
- Hur talar man med barn om rasism? (Olikheter)